

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ประชาคมโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อันเป็นศตวรรษที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ ซึ่งจะต้องพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับให้มีทักษะความสามารถเพียงพอสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังที่เลวิน (Levin 2001) กล่าวถึงทักษะการเรียนรู้ของบุคคลในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) โดยสรุปว่าประกอบด้วยความสามารถในการผลิตผลงาน (High Productivity) ความมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Effective Communication) ความรู้ความสามารถทางดิจิทัล (Digital-Age Literacy) และความคิดประดิษฐ์ (Inventive Thinking) ในรายละเอียดของความคิดประดิษฐ์นั้นจะประกอบด้วยทักษะชีวิต (Life Skills) ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวและจัดการความสลับซับซ้อน (Adaptability and Managing Complexity) การชี้นำตนเอง (Self Direction) ความใฝ่รู้ (Curiosity) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking) และการคิดขั้นสูงอย่างมีความเป็นเหตุผล (Higher-Order Thinking and Sound Reasoning) สำหรับสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีภารกิจหลายประการทั้งด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านอุดมศึกษาซึ่งกันและกันในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปรียบเทียบ และเกิดเป็นแนวคิดที่จะปรับปรุงการอุดมศึกษาของแต่ละประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย, 2549:120) อย่างไรก็ตามภารกิจหลักที่สำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของประเทศ และประชาคมโลก ทุกสถาบันจึงเปิดสอนหลักสูตรปริญญาในระดับต่างๆ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสาขาวิชาการและวิชาชีพต่าง ๆ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม ทุกหลักสูตรจะกำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพของแต่ละสาขาวิชา เมื่อใช้หลักสูตรไปได้ระยะหนึ่งจะต้องมีการประเมิน ซึ่งการประเมินหลักสูตรมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมิน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2537 : 217)วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การประเมินหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา นอกจากกลุ่มผู้ใช้หลักสูตรจะประเมินเพื่อพิจารณา ตรวจสอบระบบการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อปรับปรุงคุณภาพตามกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนแล้ว ยังสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้ทุกหลักสูตรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทัน

แสดงการปรับปรุงดัชนีด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี และมีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2548 : 17) และสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงรายละเอียดของหลักสูตรให้มีความเหมาะสม เพื่อให้หลักสูตรระดับอุดมศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

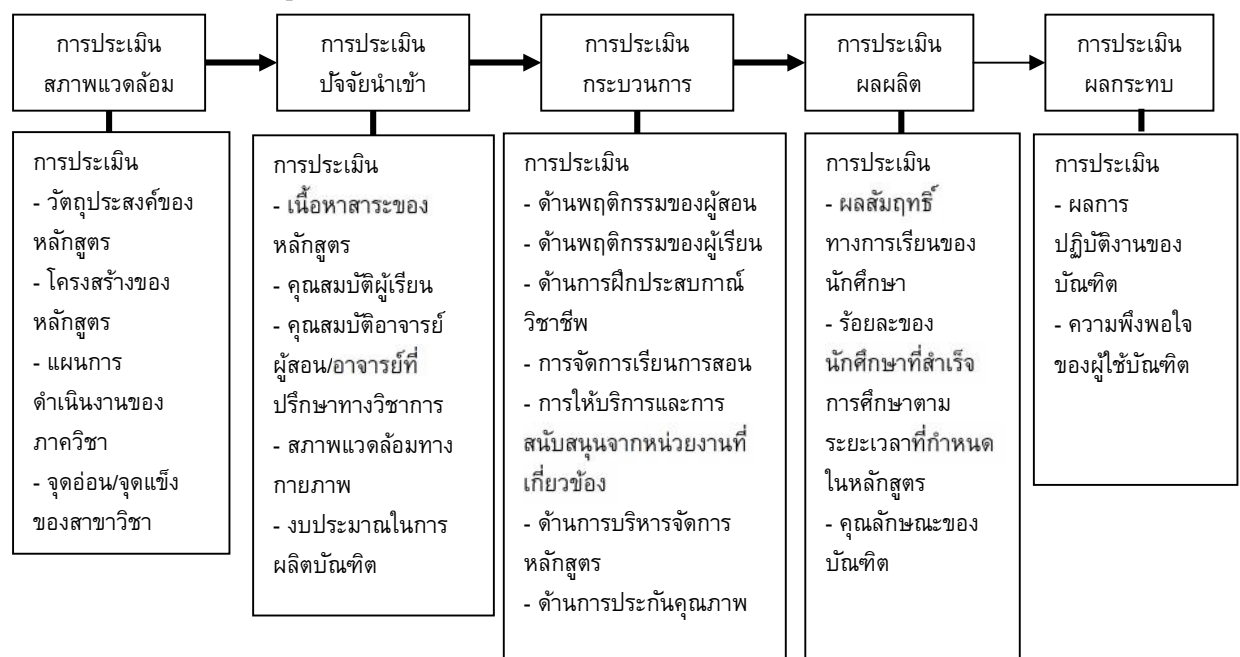
สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นสถาบันผลิตครูประถมศึกษาออกไปรับใช้สังคมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งถือว่าเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการผลิตครูผู้สอน อันเป็นบุคลากรที่มีคัมสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับประถมศึกษาของประเทศ โดยเปิดสอนในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา (หลักสูตร 4 ปี) ฉบับปี พ.ศ. 2535 และใช้หลักสูตรดังกล่าวมาจนถึงปีการศึกษา 2547 จึงมีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) ฉบับปี 2547 เพื่อผลิตบุคลากรทางการประถมศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาผู้เรียนในวัยดังกล่าว ให้มีพื้นฐานความสามารถด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์ และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสอดคล้องตามนโยบายการผลิตและพัฒนาครูของกระทรวงศึกษาธิการด้วยอีกประการหนึ่ง ระยะเวลาการผลิตบัณฑิตตามหลักสูตรดังกล่าวครบกำหนด 5 ปี ครบรอบที่สมควรประเมินเพื่อนำผลมาพัฒนาปรับปรุงโดยเน้นทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางสาขาวิชาตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเห็นสมควรให้มีการดำเนินการประเมินหลักสูตรเพื่อศึกษาข้อมูลและนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการประถมศึกษาให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งยังเป็นภารกิจที่สนองตอบต่อเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 ที่กำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก 5 ปี ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ทางสาขาวิชาการประถมศึกษา จึงกำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษาอันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของสังคมต่อไป

จากการพิจารณาถึงแนวคิดและหลักการในการประเมินหลักสูตรของนักวิชาการ พบว่ามีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบที่ยึดเป้าหมายเป็นฐาน (Goal Based Model) ตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1949) โพรวัส (Provus, 1971) รูปแบบตอบสนอง (Responsive Model) ตามแนวคิดของ สคริฟเวน (Scriven, 1973) สเตค (Stake, 1975) รูปแบบที่ยึดผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) ตามแนวคิดของไอสนอร์ (Eisner, 1975) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบของฟาย เดลตา แคปปา (The Phi Delta Cappa Committee Model) ที่ยึดการตัดสินใจ (Decision Making Model) ตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) ที่เรียกว่า CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินที่สามารถประเมินสภาพข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในด้าน

ต่างๆได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด หลักการของการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบชิปโมเดลนี้ มุ่งการประเมินสถานการณ์ต่างๆ ของหลักสูตร 4 ส่วนคือ สภาพแวดล้อม (Context Evaluation-C) ปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation-I) กระบวนการ (Process Evaluation-P) และผลลัพธ์ (Product Evaluation-P) (Stufflebeam, 1971) ในการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของ CIPP Model ต่อมาได้มีการขยายแนวคิดโดยมีการศึกษาถึงผลกระทบ (Impact) ซึ่งเป็นผลกระทบที่นอกเหนือจากผลผลิตที่ต้องการให้เกิดผลจากการขยายแนวคิด ดังนั้นการประเมินหลักสูตรครั้งนี้ดำเนินการตามแนวคิดของรูปแบบการประเมินแบบ CIPPI Model การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ อาจมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ประเด็นการประเมินครอบคลุมเกี่ยวกับการศึกษาต่อ การมีงานทำ การได้รับรางวัล เกียรติยศ เกียรติบัตร การเป็นที่ยอมรับ การมีชื่อเสียงของสถาบัน การนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน (มาเรียม นิลพันธุ์ ,2553) ผลการประเมินที่ได้จึงมีความครอบคลุม และสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจวางแผน ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง การดำเนินงาน และตัดสินใจเมื่อสิ้นสุดโครงการ ซึ่งทางสาขาวิชาการประถมศึกษาเห็นว่าเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่มีความเหมาะสมมากที่สุดในการนำมาประยุกต์ใช้ประเมินหลักสูตรสาขาวิชาการประถมศึกษาในครั้งนี้ ด้วยหวังว่าผลการประเมินที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับพัฒนาหลักสูตรและการสอนในสาขาวิชาประถมศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และจริยธรรมในวิชาชีพเป็นที่ยอมรับต่อไป

1.2 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluative Research) โดยใช้รูปแบบชิป (CIPPI Model) แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อประเมินหลักสูตรหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบของหลักสูตร

1.3.2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 กลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น

1.4.1.1 บัณฑิตสาขาวิชาการประถมศึกษา ปีการศึกษา 2551 จำนวน 14 คน

1.4.1.2 นักศึกษสาขาวิชาการประถมศึกษาที่กำลังศึกษา ชั้นปีที่ 3 – 5 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 78 คน

1.4.1.3 ผู้ใช้บัณฑิตสาขาวิชาการประถมศึกษา จำนวน 10 คน

1.4.1.4 อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการประถมศึกษา จำนวน 3 คน

1.4.1.5 ผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ (คณบดี รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการ หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน ประธานสาขาวิชาการประถมศึกษา) จำนวน 5 คน

1.4.2 การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ CIPPI Model ในการประเมินหลักสูตร

1.4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.3.1 สภาพแวดล้อมของหลักสูตร

1.4.3.2 ปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร

1.4.3.3 กระบวนการของหลักสูตร

1.4.3.4 ผลผลิตของหลักสูตร และผลกระทบของหลักสูตร

1.4.3.5 ผลกระทบนอกเหนือจากผลผลิตที่ต้องการให้เกิดผลจากการขยายแนวคิด

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการประถมศึกษา หมายถึง เอกสารที่เป็นแบบแผนของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่คณาจารย์ในสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดให้นักศึกษาเพื่อให้มีความสำเร็จตามตามจุดหมายของหลักสูตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา ตลอดจนคุณลักษณะของอาจารย์ อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำราเรียน สถานที่เรียน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตร

1.5.2 การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการศึกษาผลของการใช้หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยการใช้การรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาใช้ตัดสินคุณค่า ความเหมาะสม ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของหลักสูตร การ

รวบรวมข้อมูลดำเนินการโดย วิเคราะห์เอกสารหลักสูตร และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบในกลุ่มที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร นักศึกษา บัณฑิต อาจารย์ผู้สอนบัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต แล้วนำไปวิเคราะห์ผลของการใช้หลักสูตรตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการประเมิน CIPPI Model โดยมีการขยายการประเมินผลผลิต (Product) ครอบคลุมถึงผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นตามหลักสูตรดังนี้

1) การประเมินด้านบริบท หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้าน วัตถุประสงค์หลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร แผนการดำเนินงานของภาควิชา จุดอ่อน/จุดแข็งของสาขาวิชา

2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้าน วัตถุประสงค์และโครงสร้างเนื้อหาสาระ: คุณสมบัติของผู้เรียน วิธีการสอบคัดเลือก คุณสมบัติอาจารย์ที่สอนอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดจนงบประมาณในการผลิตบัณฑิต

3) การประเมินด้านกระบวนการ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้าน พฤติกรรมของผู้สอน พฤติกรรมของผู้เรียน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การจัดการเรียนการสอน การให้บริการและการสนับสนุนจากหน่วย งานที่เกี่ยวข้อง การบริหารหลักสูตร การประกันคุณภาพ

4) การประเมินด้านผลผลิต หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นด้าน คุณลักษณะบัณฑิต ผลการปฏิบัติงานของบัณฑิต ความพึงพอใจในการใช้บัณฑิต

5) การประเมินด้านผลกระทบ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเพื่อประเมินหลักสูตรเกี่ยวกับความสามารถในการประยุกต์ใช้เพื่อการทำงาน การพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำ สมรรถนะในด้านหลักสูตร การสอนและการนิเทศ

1.5.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนในสถาบันอุดมศึกษาและ/หรือมีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนวิชา ด้านการประถมศึกษาตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

1.5.4 อาจารย์ หมายถึง บุคลากรที่สอนในรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547

1.5.5 นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 ชั้นปีที่ 3 – 5 ปีการศึกษา 2552

1.5.6 บัณฑิต หมายถึง ผู้ที่จบการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2551

1.5.7 ผู้ใช้บัณฑิต หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บังคับบัญชา ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ.2547 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1.5.8 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บังคับบัญชาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ดำรงตำแหน่งในปีการศึกษา 2551 ผู้บริหารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณบดี รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการ หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน ประธานสาขาวิชาการประถมศึกษา

1.5.9 ครูพี่เลี้ยง หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 และ 5

1.6 ประโยชน์ของการวิจัย

1.6.1 ผลการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547 นี้เป็นข้อมูลนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาการประถมศึกษา ในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อไป

1.6.2 ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา พ.ศ. 2547